
Організація безпечного освітнього процесу в умовах війни: технічні особливості залучення гібридних занять

Денис Борисенко

У статті висвітлено особливості організації безпечного освітнього процесу в умовах війни, що дозволяє утримувати високий рівень надання освітніх послуг здобувачам освіти та залучати їх до дистанційних навчальних заходів, урахувати наявні в них технічні можливості. Підкреслюється впровадження гібридних занять як дієвого механізму взаємодії суб'єктів навчального процесу.

Ключові слова: *діджиталізація, дистанційна форма навчання, онлайн-підтримка, гібридні заняття, навчальні платформи.*

Воєнний стан уніс кардинальні зміни в організацію навчального процесу, головною задачею якого стало забезпечення безпечних умов здобувачів освіти та високий рівень гнучкості до щоденних ситуацій у країні. Це не дуже просто здійснювати кожного дня, та потрібно віддати шану всьому педагогічному колективу країни, який у цей складний час реалізує такі навчальні стратегії. Ці важливі кроки не були б так швидко здійсненими, якби не вже наявний досвід із цифровою підтримкою в період коронакризи. Завдяки своєрідній «підготовці» та налагодженню дистанційної підтримки організації навчального процесу стало можливим уникнення більшості початкових проблем в організаційних питаннях і знайдення унікальних підходів до здобувачів освіти. Але потрібно розуміти, що воєнний стан приніс зовсім інші задачі сьогодення, насамперед, безпекової ситуації, повного дистанціонування та врахування критичних станів доступності до ресурсів.

Сучасних українських педагогів можна порівняти з унікальними волонтерами педагогічної платформи: вони надихають майбутнє покоління, стають для нього підтримкою та невід'ємною складовою буденного дня, даючи надію про найшвидше повернення до звичайного аудиторного навчання та відбудови країни. Крім того, вони проводять постійні додаткові консультації та надають психологічну підтримку кожному здобувачеві освіти, який її потребує, незважаючи на час і тривалість зустрічі – усе ради допомоги. Вони є унікальними менеджерами освіти, виконуючи нові функції в освітньому середовищі [1, с. 389]. Так, серед нових функцій особлива увага приділяється інформаційній з новими напрямками та викликами для викладача.

Аналізуючи сучасні виклики воєнного стану, для освітньої системи набуває актуальності питання ще більшої активізації діджиталізації в освіті, розробки сучасного цифрового навчального контенту. Вони повинні бути адаптивними до будь-яких умов, доступними та не зменшувати змістовне наповнення навчальних курсів, не бути лише розважальними й оглядовими. Особливе місце при цьому відведено організації групової активності здобувачів освіти в умовах дистанційної підтримки навчального процесу. Це є важливим кроком у соціалізації та взаємодії, активації спроможності роботи в команді та досягненні професійних результатів. Це також є необхідною умовою психологічного клімату в навчальній групі, об'єднанні та взаємодопомоги один одному.

Дистанційне навчання представляє собою формально дієву модель організації освітнього процесу, але за умов класичної моделі її реалізації проявляються відсутність ефективних вибудов, насамперед, при групових активностях. Через традиційні залучення прийомів взаємодії викладача з навчальною групою, учасники якої знаходяться нарізно один від одного, відбувається втрата інформаційного контакту з кожним. Додаткова відсутність відео учасників дистанційних навчальних зустрічей лише поглиблює цю проблематику через неможливість відслідковувати стан учасників і визначати рівень уваги, стану розуміння навчальної ситуації та наявності простих технічних перешкод у зв'язку. Інколи відбувається «втрата» аудиторії та не досягається поставлена навчальна задача, що виявляється викладачем після завершення заняття. Це стає викликом для педагога та змушує шукати нові моделі взаємодії, які раніше активно не залучалися в повсякденних заняттях. До них можна віднести, нові форми організації, зокрема гібридні заняття, які мають синхронну й асинхронну складову.

Гібридні формати є напрямками знаходження унікальних поєднань дистанційних і очних занять, але в умовах воєнного стану це стало вимушеним кроком налагодження опанування здобувачами освіти професійних знань, умінь і важливих компетентностей. Головний акцент у цій ситуації зосереджується на дистанційній формі навчання, дистанційній онлайн-підтримці навчального процесу. Це накладає великі обмеження для проведення практичних і лабораторних занять, які втрачають свою ідентичність і практичний аспект застосування. Крім того, це нові виклики та нові можливості, нові формати взаємодії викладача зі здобувачами освіти, з навчальними групами.

Збільшення або повне переведення навчання в онлайн-режим змінює вимоги до розробки цифрового контенту: урахування більшої інформаційної компоненти, налагодження взаємодії, синергію різних типів інформації та форм навчальних «включень». Уже перші дистанційні зустрічі продемонстрували неспроможність активно взаємодіяти з учасниками, і ми постійно бачимо внесення технічних покращень зі сторони розробників цих платформ. Серед таких покращень, які стали вже буденними, широкі можливості демонстрації, обміном сповіщень, розподіл ролей у зустрічі, візуальна якість і створення умов налаштування фону, групова активність і залучення додаткових навчальних платформ. За таким алгоритмом і повинно рухатись упровадження та активне застосування гібридних занять і завдань. Поступовими кроками від організації навчальних занять із залученням презентацій до більш активних форм взаємодії через використання навчальних платформ, які поєднують оволодіння професійними вміннями та долучення до навчальної гри.

Гібридне заняття – це також налагодження відповідного рівня інформаційно-технологічного супроводу, який дозволить створити для викладача сучасні умови долучення до створення адаптованого навчального контенту. Саме адаптованого контенту, який може залучатися в різних формах і заняттях, мати чіткий зрозумілий шаблонний зв'язок з іншими класичними формами для швидкого опанування. На викладача покладається впровадження нових освітніх технологій та нових практик, трендів освітньої галузі, пошук професійних зв'язків, долучення до партнерства з іншими установами, професійними фахівцями, спеціалістами галузі й адаптації до європейських практик у цьому питанні. За останні роки відбулися тектонічні зрушення в освітній галузі, швидкий перехід до напрямів діджиталізації, отримання нового досвіду гібридного навчання. За

дослідженнями в цьому напрямі [2] виявлено поки що неповне задоволення ефективністю нових технологій, насамперед, віртуальними й цифровими практиками. Але це передусім пов'язано з недосконалим поєднанням технологій та розроблених завдань, виключення акцентів на кожен технологію та її можливості в освітній підтримці. Доцільність застосування, використання саме в тому випадку та в спеціально створених умовах стають головними параметрами дієвості кожного інноваційного «включення».

Гібридні навчальні заняття є ключовими ланками гібридного навчання, яке також асоціюється зі змішаним, комбінованим, мультиметодичним, інтегрованим або відкритим навчанням. Попри всі наявні назви й певні сторони “зіткнення” в поняттях, цей напрям навчання має високий рівень технологічності та продуманого навчального алгоритму, який частково або повністю закладається у відповідному інструменті, що залучається. Чітко вибудовані кроки та їх наповнення є обов'язковими складовими гібридного навчання. Змістовність за умов сучасного широкомасштабного онлайн-навчання зосереджується на домінуванні явища “кліпового мислення” серед здобувачів освіти, що є характерною ознакою гібридних занять [3, с. 143]. Це перевага у візуальному контенті й високі показники плинності та швидкості сприйняття, фрагментальність, поверхове інформаційне охоплення навчального матеріалу та низька концентрація уваги. У цьому випадку допомагають “швидкі” ресурси, короткі навчальні кейси, відеоролики та тематичні подкасти. У цьому напрямі працюють цілі гіперплатформи з відеоконтенту (наприклад, YouTube), хостінги з надання широкого асортименту послуг. Кожна розробка при цьому потребує колосальних витрат часу викладача на підготовку й розроблення, логічної вибудови внутрішньої структури та включення використання не лише викладачем, а й здобувачами освіти, різних цифрових приладь, індивідуального підходу до кожного чи його заміників у вигляді технології чат-боту.

Гібридні заняття – це готове рішення для будь-якого формату взаємодії з обов'язковим результативним завершенням, що досягається на базі чіткого планування та підтримки сучасного навчально-методичного забезпечення. Це оптимізаційний вихід у сучасних реаліях життя, воєнного стану в нашій країні та забезпеченні безпекових умов для кожного здобувача освіти. Це унікальні прийоми поєднання синхронного та асинхронного навчання [4, с. 213]. При цьому чітких меж щодо використання синхронності й асинхронності немає, є тільки граничні терміни долучення та виконання – дедлайни, до яких потрібно встигнути долучитися до виконання здобувачеві освіти. Основний параметр – затримка в часі чи її відсутність, що ставлять перед розробниками навчальних ресурсів ще серію завдань для вирішення. Синхронні формати проведення занять більш природні за своєю структурою та дозволяють взаємодіяти напряму через відповідні технічні умови аудіо- та відеоконференцій, у них менший час зворотної відповіді, швидка реакція на навчальну ситуацію та прогностичне досягнення навчальних результатів. Прояв “гібридності” в цьому випадку досягається завдяки використанню допоміжних ресурсів, розроблених навчальних матеріалів і активностей під час дистанційної зустрічі. Саме надання пропозицій щодо альтернативи шляху ознайомлення з навчальним матеріалом, віртуальних помічників і організація унікальних підходів до кожного учасника стає вирішальним мотиваційним елементом, підтримкою зацікавленості. На відміну від синхронного асинхронне проведення занять характеризується зіткненням із

проблематикою ізольованості та виникнення більшої кількості питань у здобувача освіти, які йому потрібно вирішувати самотужки. Попри всі намагання викладача розробити доскональну модель навчального завдання та розписати всі тонкощі досягнення результату, питання може з'явитись у технічних аспектах відкриття файлу завдання та зупинити весь процес опанування важливих професійних умінь. Асинхронні формати реалізацій передбачаються в більш простих варіаціях – викладення нової навчальної інформації, роз'яснення та завдання з нескладної або відомої здобувачам освіти теми. Під час вивчення нових і складних навчальних тем, у яких потрібне спеціальне обладнання, обов'язково використовуються додаткові синхронні консультації.

Головним полем розробки та організації гібридного навчання є дистанційні навчальні онлайн-платформи, серед найбільш відомих Google Classroom, Coursera, Prometheus та інші [5, с. 104]. На їх базі створюються можливості широкого спектру уніфікованого функціоналу, бібліотеки шаблонів і ресурсів, які буде залучати викладач під час проведення гібридних занять. В умовах воєнного стану ці платформи стали єдиними багатофункціональними помічниками викладачів і збереження важливої інформації, доступної для здобувачів освіти в умовах перебоїв з електропостачанням і зв'язком. Саме наявна підтримка на базі хмарних технологій активізувала гібридний напрям у новий вирій залучення інформаційних технологій, інтерактивності, віртуалізації та залучення імітаційних навчальних моделей. Також стало можливим поєднання різних платформ і створення багатоплатформних гібридних занять, у яких здобувач може долучитися до різних типів ресурсів із різних навчальних каналів, ресурсів і навчальних платформ, поєднуючи краще, більш змістовне та візуальне, пізнавальне й унікальне, сучасне та інтерактивне. Кожен новий курс на цих платформах – це унікальні дидактичні пошуки та практичні дослідження викладачів, які намагаються знайти унікальну форму гібридного навчання. Для їх досягнення потрібно враховувати декілька технічних особливостей залучення, серед яких:

- мобільність (наявність можливості застосування на мобільних пристроях, крім традиційного комп'ютерного використання, або наявність спеціальних мобільних застосунків для долучення до ресурсу, платформи);
- відкритість (доступність ресурсу, платформи для викладача та здобувачів освіти, відсутність обмежень до використання ресурсу);
- універсальність (широкий спектр функціоналу, присутність можливості долучення різних ресурсів, модулів і типів інформаційних взаємодій);
- багатоплатформність (можливість долучення сторонніх ресурсів і сумісного їх одночасного використання);
- технічна підтримка (наявність широкої бази супровідної документації, тематичних форумів і довідкових джерел щодо застосування цих ресурсів, платформ або сервісів);
- професійність (ресурс, яким користуються в професійній галузі фахівці, або який може продовжувати використовуватися в професійних командах, командах майбутніх випускників закладів освіти).

Наявний перелік не є обмежувачем щодо використання окремих платформ, у яких немає відповідної з указаних технічних особливостей, але врахування більшої

кількості параметрів дозволить організувати гнучку гібридну модель заняття. Урахування означених технічних напрямів не перевантажує наявні технічні засоби, дозволяє впроваджувати розроблені типи занять у будь-яких умовах, особливо при обмежених ресурсах і перебоях з енергопостачанням, і ставати складовою частиною наявних навчальних систем, модулів, виконуючи функції резервного забезпечення навчального процесу.

На сьогодні відсутня досконала практика організації навчального процесу у воєнних умовах, що прослідковується відсутністю досліджень у цьому питанні. Хоча вже відомо про значні практики різних міжнародних воєнних конфліктів, але все одно залишається національне питання: унікальні особливості впливу кожного воєнного конфлікту та тривалої реабілітації соціальної системи. Людство за велику історію цивілізаційного розвитку так і не навчилася досягати консенсусу мирним шляхом, і за це вже страждатимуть наступні наші покоління.

Література

1. Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю., Недря К. М. Актуальні проблеми роботи освітян в умовах воєнного стану. *Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності»*. Тернопіль, 2022. URL: <http://surl.li/ftftt>
2. Top 10 L&D Trends for 2022. URL: <https://arvindmehrotra.medium.com/top-10-l-d-trends-for-2022-bf07613b4880>
3. Красильник Ю. Гібридне навчання як освітня технологія. *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи*. Глухів, 2022. С. 141–145. URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/vidavnictvo_new/2022/21-10-2022/zbirnik_materialiv_konf_21-10-2022.pdf#page=141
4. Волошина О. В., Мельник Н. І. Дидактичні засоби організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду*. Чернігів, 2022. С.213 – 215. URL: <http://surl.li/ftful>
5. Отруба В. В., Коваль О. М. Актуальність впровадження дискусії як інтерактивної форми навчання у гібридний освітній процес. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості*. Київ, 2021. С.102–106. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19500/1/Innovatyka2021_V1_P102-106.pdf